

สรุปบทเรียน แหล่งน้ำในไร่นานอกเขตชลประทาน

โครงการแหล่งน้ำในไร่นานอกเขตชลประทาน

คณะรัฐมนตรีได้เห็นชอบในหลักการ ให้กระทรวงเกษตรและสหกรณ์ โดย กรมพัฒนาที่ดิน จัดทำโครงการแหล่งน้ำในไร่นานอกเขตชลประทาน เมื่อวันที่ ๒๙ มิถุนายน ๒๕๔๗ โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพการเก็บกักน้ำไว้ในพื้นที่ บรรเทาปัญหาภัยแล้ง การขาดแคลนน้ำ และเพิ่มรายได้ให้เกษตรกร ซึ่งจะพิจารณาศักยภาพของพื้นที่ในการกักเก็บน้ำ คุณภาพของน้ำ รวมทั้งความพร้อมของเกษตรกรในการกำหนดพื้นที่ขุดสระน้ำในไร่นาขนาด ๑,๒๖๐ ไร่.ม. โดยเกษตรกรมีส่วนร่วมในการออกค่าใช้จ่าย ๒,๕๐๐ บาท/บ่อ

วัตถุประสงค์

๑. เพื่อให้เกษตรกรมีแหล่งน้ำไว้ใช้ประโยชน์ในพื้นที่ทำการเกษตรนอกเขตชลประทานโดยการขุดสระน้ำในไร่นา

๒. เพื่อบรรเทาผลกระทบจากฝนทิ้งช่วง หรือภัยแล้ง ให้เกษตรกรสามารถทำการผลิตทางการเกษตรได้โดยใช้น้ำจากสระน้ำในไร่นา

ผลลัพธ์/ผลสัมฤทธิ์/ผลประโยชน์โครงการ

๑. เกษตรกรมีแหล่งน้ำในไร่นานอกเขตชลประทานเป็นแหล่งต้นตุน้ำไว้ใช้ประโยชน์เพื่อทำการเกษตรในช่วงฤดูแล้ง หรือในเดือนที่ฝนทิ้งช่วง

๒. เกษตรกรมีพื้นที่สามารถทำการเพาะปลูกไม้ผลและผักสวนครัวได้จากดินบริเวณขอบบ่อ และมีพื้นที่สามารถเลี้ยงปลาได้จากสระน้ำ

ความสอดคล้อง/เชื่อมโยง ตามแผนด้านน้ำ

๑. ยุทธศาสตร์ชาติ ๒๐ ปี (พ.ศ. ๒๕๖๑ – ๒๕๘๐)

ด้านที่ ๒ การสร้างความสามารถในการแข่งขัน ด้านที่ ๕ การสร้างการเติบโตบนคุณภาพชีวิตที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม

๒. แผนแม่บทภายใต้ยุทธศาสตร์ชาติ

๒.๑ การเกษตร เป้าหมาย : ผลิตภาพการผลิตของภาคเกษตรเพิ่มขึ้น ตัวชี้วัด : อัตราผลิตภาพการผลิตของภาคเกษตร (เพิ่มขึ้นเฉลี่ยร้อยละ ๑.๐)

- แผนแม่บทย่อยภายใต้แผนแม่บทการเกษตร การพัฒนาระบบนิเวศการเกษตร เป้าหมาย : ประสิทธิภาพการผลิตสินค้าเกษตรต่อหน่วยมีการปรับตัวเพิ่มขึ้น ตัวชี้วัด : มูลค่าผลผลิตสินค้าเกษตรต่อหน่วย (เพิ่มขึ้นเฉลี่ยร้อยละ ๑.๕)

๒.๒ การบริหารจัดการน้ำทั้งระบบ เป้าหมาย : เพิ่มผลิตภาพของน้ำทั้งระบบในการใช้น้ำอย่างประหยัด รู้คุณค่า และสร้างมูลค่าเพิ่มจากการใช้น้ำให้ทัดเทียมกับระดับสากล ตัวชี้วัด : ผลิตภาพการใช้น้ำ (๓๐ ดอลลาร์สหรัฐ/ลูกบาศก์เมตร)

แผนบริหารจัดการสถานการณ์ตามช่วงเวลา

มาตรการรับมือฤดูฝน ปี 2566

- คาดการณ์พื้นที่เปราะบางที่เสี่ยงน้ำท่วมและพื้นที่เสี่ยงช่วงฝนทิ้งช่วง** (มี.ค. 66 เป็นต้นไป)
- การบริหารจัดการพื้นที่ลุ่มต่ำเพื่อรองรับน้ำหลาก** (ภายใน ส.ค. 66)
- ทบทวน ปรับปรุงเกณฑ์บริหารจัดการน้ำในแหล่งน้ำเขื่อนระบายน้ำและจัดทำแผนบริหารจัดการน้ำเชิงบูรณาการ** (ก่อนฤดูฝน - ตลอดช่วงฤดูฝน)
- เตรียมความพร้อม ซ่อมแซม ปรับปรุงอาคารชลศาสตร์ ระบบระบายน้ำ โทรมมาตรให้พร้อมใช้งาน และปรับปรุงแก้ไขสิ่งกีดขวางทางน้ำ** (ก่อนฤดูฝน - ตลอดช่วงฤดูฝน)
- เตรียมพร้อม/วางแผนเครื่องจักร เครื่องมือบุคลากร ประจำพื้นที่เสี่ยงน้ำท่วมและพื้นที่เสี่ยงในช่วงฝนทิ้งช่วง** (ก่อนฤดูฝน - ตลอดช่วงฤดูฝน)
- ติดตามประเมินผล ปรับมาตรการให้สอดคล้องกับสถานการณ์ภัย** (ตลอดช่วงฤดูฝน)
- การสร้างการรับรู้และประชาสัมพันธ์** (ก่อนฤดูฝน - ตลอดช่วงฤดูฝน)
- สร้างความเข้มแข็งเครือข่ายภาคประชาชนในการให้ข้อมูลสถานการณ์** (ก่อนฤดูฝน - ตลอดช่วงฤดูฝน)
- เร่งพัฒนาและเก็บกักน้ำในแหล่งน้ำทุกประเภทช่วงปลายฤดูฝน** (ภายใน ส.ค. - พ.ย. 66)
- ชักชวนแผนแม่บทเหตุตั้งศูนย์ส่วนหน้าก่อนเกิดภัยและฟื้นฟูสภาพให้กลับสู่สภาพปกติ** (ตลอดช่วงฤดูฝน)
- เพิ่มประสิทธิภาพการระบายน้ำของทางน้ำ** (ก่อนฤดูฝน - ตลอดช่วงฤดูฝน)
- ตรวจสอบความมั่นคงปลอดภัย คัน ท่อพนังกันน้ำ** (ก่อนฤดูฝน - ตลอดช่วงฤดูฝน)

มาตรการรองรับฤดูแล้ง ปี 2565 - 2566

SUPPLY
น้ำต้นทุน

- เร่งเก็บกักน้ำ**
ในแหล่งน้ำทุกประเภท
- เฝ้าระวังและเตรียมจัดหาแหล่งน้ำสำรอง พร้อมวางแผนเตรียมเครื่องจักรเครื่องมือ**
ในพื้นที่มีภาวะเสี่ยงขาดแคลนน้ำ
- ปฏิบัติการเติมน้ำ**
ให้กับแหล่งน้ำ ดินที่เกษตร และพื้นที่เฝ้าระวังเสี่ยงขาดแคลนน้ำ

DEMAND
ความต้องการใช้น้ำ

- กำหนดแผนจัดสรรน้ำและพื้นที่เพาะปลูกพืชฤดูแล้ง**
โดยพิจารณาให้สอดคล้องกับปริมาณน้ำต้นทุน
- เพิ่มประสิทธิภาพการใช้น้ำภาคการเกษตร**
- เตรียมน้ำสำรองสำหรับพื้นที่ลุ่มต่ำรับน้ำนอง**
โดยการสนับสนุนจัดสรรน้ำเสริมแปลงเพาะปลูกนาขอมที่ 1 (นาปี)
- เฝ้าระวังคุณภาพน้ำ**
ในแม่น้ำสายหลัก แม่น้ำสายรอง และเตรียมแผนปฏิบัติการรองรับกรณีเกิดปัญหาและแจ้งเตือนพื้นที่เสี่ยง

MANAGEMENT
การบริหารจัดการ

- ติดตามและประเมินผลการดำเนินงาน**
ให้เป็นไปตามแผน รายงานผลการให้ความช่วยเหลือ
- สร้างการรับรู้ประชาสัมพันธ์**
สถานการณ์และแผนบริหารจัดการน้ำ
- เสริมสร้างความเข้มแข็งด้านการบริหารจัดการน้ำของชุมชน**
ให้น้ำดื่มสะอาด ฝายจับตูปโภคบริโภคและเกษตรปลอดภัยตลอดฤดูแล้ง

กระบวนการแผนงาน - งบประมาณ ประจำปีงบประมาณ ๒๕๖๖

๑. การจัดทำแผนงาน - งบประมาณ

๑.๑ การจัดทำแผนงาน (ผ่านระบบ)

๑) การจัดทำและเสนอแผนปฏิบัติการด้านทรัพยากรน้ำผ่านระบบ Thai Water Plan : TWP (สททช.)

๒) แนวทางการจัดทำงบประมาณรายจ่ายประจำปี ผ่านระบบ e-Budgeting (สงป.)

๑.๒ การบริหารแผนงาน

๑) กระบวนการขอรับการสนับสนุนโครงการ

๒) ขั้นตอนเสนอคำขอต้งงบประมาณโครงการ

การรายงานผลโครงการ

๑. การติดตาม - ประเมินผล

๑.๑ การติดตามและประเมินผล

๑) การติดตามผลการดำเนินงานและการประเมินผล

๒. ระบบเครื่องมือการติดตาม - ประเมินผล

๑.๒ ระบบการติดตามและประเมินผล

๑) ระบบการรายงานแผน/ผลปฏิบัติงาน สงป.๓๐๑ : พต. กรมพัฒนาที่ดิน

๒) ระบบ Thai Water Assessment : สททช. สำนักงานทรัพยากรน้ำแห่งชาติ

๓) ระบบ BB EvMIS : สงป. สำนักงานงบประมาณ

๔) ระบบ eMENSCR : สศช. สำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ

หลักการบันทึกข้อมูลระบบบริหารจัดการข้อมูลแหล่งน้ำในไร่นานอกเขตชลประทาน

ระบบบริหารจัดการข้อมูลแหล่งน้ำในไร่นานอกเขตชลประทานประกอบด้วยเครื่องมือสำหรับผู้ใช้งาน ๔ กลุ่ม ได้แก่

๑. เกษตรกรผู้ลงทะเบียนขอแหล่งน้ำในไร่นานอกเขตชลประทาน

๒. สถานีพัฒนาที่ดิน

๓. สำนักงานพัฒนาที่ดินเขต

๔. กองแผนงาน

ขั้นตอนการดำเนินงาน

๑. กองแผนงาน กำหนดเป้าหมายจำนวนแหล่งน้ำในไร่นานอกเขตชลประทาน

๒. เกษตรกร ลงทะเบียนขอแหล่งน้ำในไร่นานอกเขตชลประทาน

๓. สถานีพัฒนาที่ดิน คัดเลือกเกษตรกรแหล่งน้ำในไร่นานอกเขตชลประทาน

๔. สำนักงานพัฒนาที่ดินเขต ตรวจสอบรายชื่อเกษตรกร

๕. กองแผนงาน อนุมัติรายชื่อเกษตรกร

๖. สถานีพัฒนาที่ดิน ลงทะเบียนผู้รับเหมา

๗. สถานีพัฒนาที่ดิน ทำสัญญาจัดทำแหล่งน้ำในไร่นานอกเขตชลประทานและบันทึกผลการดำเนินการ

การคัดเลือกพื้นที่ และรูปแบบการก่อสร้าง

๑. การคัดเลือกพื้นที่เป้าหมาย

๑.๑ พื้นที่ซึ่งจะดำเนินการก่อสร้างแหล่งน้ำในไร่นาขนาด ๑,๒๖๐ ลูกบาศก์เมตร ต้องเป็นพื้นที่ทำการเกษตรและมีเอกสารสิทธิที่ดินที่หน่วยงานรัฐเป็นผู้ออกให้ ได้แก่ โฉนดที่ดิน หนังสือรับรองการทำประโยชน์ (น.ส.๓ น.ส.๓ ก. น.ส.๓ ข.) แบบแจ้งการครอบครองที่ดิน (ส.ค.๑) หนังสืออนุญาตให้เข้าทำประโยชน์ (น.ค.๓ กสน.๕) หนังสืออนุญาตให้เข้าทำประโยชน์ในเขตปฏิรูปที่ดิน (ส.ป.ก. ๔-๐๑ ส.ป.ก. ๔-๑๔ ส.ป.ก. ๔-๑๘) ใบจอง (น.ส.๒ น.ส.๒ ก.) พื้นที่ คทช. และพื้นที่โครงการพระราชดำริที่มีการจัดสรรที่ดินทำกินให้เกษตรกร รวมทั้งเอกสารใบรับรองให้ใช้ประโยชน์ที่ดินที่ออกจากกรมป่าไม้และกรมอุทยาน

๑.๒ เป็นพื้นที่ที่อยู่นอกเขตชลประทาน ขาดแคลนระบบที่จะจัดส่งน้ำไปถึงได้ตลอดปี และประสบปัญหาขาดแคลนน้ำเป็นประจำ หรือแล้งซ้ำซาก

๑.๓ พื้นที่ที่จะดำเนินการก่อสร้างแหล่งน้ำในไร่นาตามเงื่อนไขของโครงการต้องเป็นพื้นที่ที่มีประสิทธิภาพในการเก็บกักน้ำ โดยพิจารณาจากคุณสมบัติของดินที่มีผลต่อปริมาณน้ำที่จะกักเก็บได้ ตามระดับความเหมาะสมของดิน ได้แก่ ความซึมน้ำของดิน (Permeability) ปริมาณหินพื้นผิวที่ไหลอยู่บนดินความลาดชันของพื้นที่ไม่ควรเกิน ๑๕% และเป็นดินที่มีการระบายน้ำค่อนข้างเร็ว เลว และเลวมาก หลีกเลี่ยงพื้นที่ที่เป็นดินทรายจัด พื้นที่เกลือขึ้นเป็นดินเค็ม พื้นที่ซึ่งมีก้อนหินขนาดใหญ่ ซึ่งหากก่อสร้างไปจะทำให้ไม่สามารถเก็บกักน้ำไว้ใช้ได้ยาวนานคุณภาพน้ำไม่ดี

๑.๔ ๔. ในกรณีขุดสระน้ำความลึกไม่เกิน ๓ เมตร ควรมีพื้นที่ดำเนินการจากขอบปากสระน้ำข้างละ ๒ เมตร เช่น พื้นที่ดำเนินการมีขนาดไม่น้อยกว่า ๒๙ x ๓๒ เมตร โดยจะใช้ก่อสร้างสระน้ำอย่างน้อย (กว้าง x ยาว) ๒๕ x ๒๘ เมตร ส่วนในกรณีขุดสระน้ำลึกเกิน ๓ เมตร ต้องมีระยะเว้นไม่น้อยกว่าที่กำหนดตามกฎหมายว่าด้วยการขุดดินและถมดิน

๒. รูปแบบการก่อสร้าง

สระน้ำ คือ แหล่งเก็บขังน้ำฝน หรือน้ำซับที่ไหลซึมออกมาจากดิน โดยการขุดดินออกให้เป็นพื้นที่สำหรับขังน้ำให้มีขนาดความจุตามปริมาณน้ำที่ต้องการจะเก็บขังไว้ใช้งานดินขุด คือ การขุดดินให้ได้ขนาดความกว้าง ความยาว ความลึก และลาดด้านข้าง ตามที่กำหนดในแบบ มีวัตถุประสงค์เพื่อเป็นที่เก็บกักน้ำ โดยมีข้อกำหนด ดังนี้

๑. ลาดด้านข้าง การขุดดินจะต้องมีความมั่นคงไม่เกิดการลื่นไถลของลาดตลิ่ง การขุดดินความลึกไม่เกิน ๓ เมตร สามารถใช้ลาดด้านข้าง ๑ : ๑ , ๑ : ๑.๕ และ ๑ : ๒ การกำหนดความลาดด้านข้างของดินขึ้นอยู่กับชนิดของดินที่จะขุด โดยมีข้อแนะนำว่าดินเหนียวปนทรายควรมีลาดด้านข้าง ๑ : ๒

๒. ความลึกการขุดดินหากลึกเกิน ๓.๐๐ ม. ต้องปฏิบัติตาม กฎหมายว่าด้วยการขุดดินและถมดิน

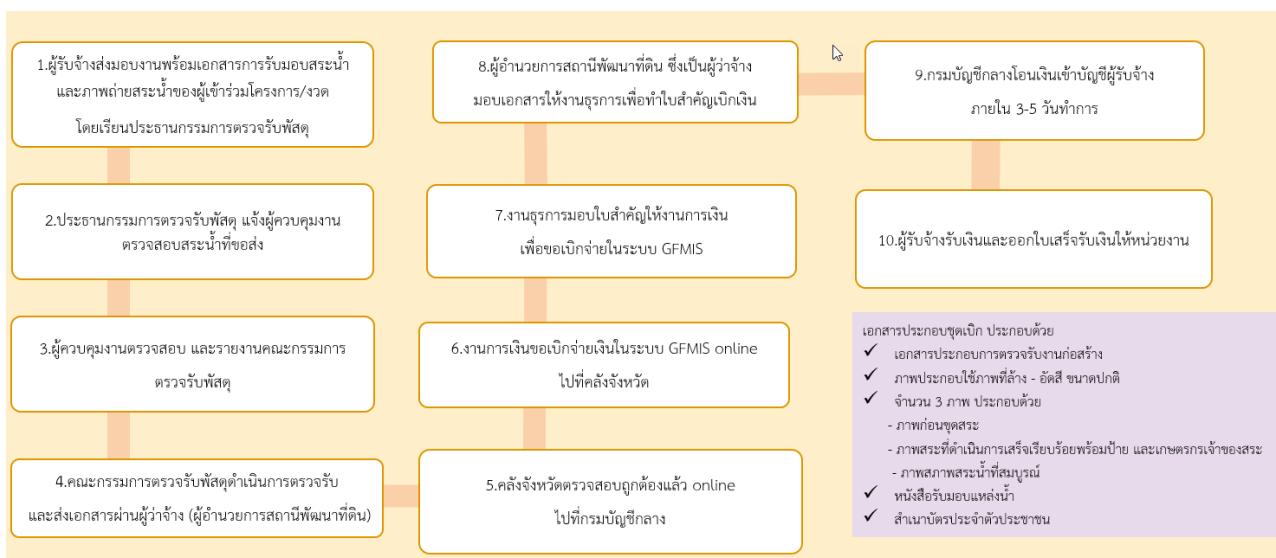
๓. การขุดดินใกล้แนวเขตที่ดินของผู้อื่นจะต้องมีระยะของขอบสระน้ำห่างจากแนวเขตที่ดินผู้อื่นไม่น้อยกว่าสองเท่าของความลึกสระน้ำ และนำดินที่ขุดมาถมเป็นคันล้อมรอบสระน้ำหรือปรับพื้นที่ภายในแปลงให้เรียบร้อย

๔. ในการขุดดิน ถ้าพบโบราณวัตถุ ศิลปวัตถุ ซากดึกดำบรรพ์ หรือแร่ ที่มีคุณค่าทางเศรษฐกิจ หรือทางการศึกษาในด้านธรณีวิทยา ให้ผู้ขุดดิน ปฏิบัติตามกฎหมายว่าด้วยการขุดดินและถมดิน

กระบวนการจัดซื้อจัดจ้าง

กระบวนการจัดซื้อจัดจ้าง (การเบิกจ่ายเงินโครงการ)

การติดตามผลการชุดสรณะน้ำ

สรุปบทเรียน รอบการประเมิน ๑/๒๕๖๗
นางพัชชาพันธ์ พันนา
นักวิเคราะห์นโยบายและแผนชำนาญการ
กลุ่มพัฒนาระบบบริหาร